

Predsednik Truman bo razkril vojne načrte

Naslovil bo poslanico kongresu in ga obvestil, koliko denarja in vojakov je potrebnih za zmago v Koreji.—Trije ameriški regimenti v akciji na korejski fronti

Washington, D. C. — Predsednik Truman bo ta teden naslovil posebno poslanico kongresu, v kateri bo pojasnil vojne načrte in ga obvestil, koliko denarja in vojakov je potrebnih za dosego zmage ameriške armade na korejski fronti.

Trumana sta obiskala general J. L. Collins, šef armadnega štaba, in general Hoyt Vandenberg, vrhovni poveljnik letalske sile, po povratku v Washington. Generala sta obiskala korejsko fronto in generala MacArthurja, vrhovnega poveljnika okupacijske sile na Japonskem, v Tokiju Zagotovila sta Trumana, da bodo ameriške čete držale pozicije v Koreji in eventualno poglale komunistične sile v severno Korejo.

Na podlagi poročila, katero sta generala predložila Trumani, bo slednji odločil, koliko vojakov bo morala Amerika poslati na korejsko fronto. Mnenje prevladuje, da bo Truman pozval kongres, naj dovolji potrošnjo dodatnih milijard dolarjev za financiranje vojnih operacij v Koreji in ojačanje ameriške oborožene sile.

Obrambni department bo pozval rezerviste pod zastavo. Možnost je, da bodo narodne garde vključene v redno federalno armado.

Problem denarja in ojačanja oborožene sile ne bo delal preglavice Trumanu, ker so demokrati in republikanci v kongresu odobrili vojaško intervencijo v Koreji. Gotovo je, da bo kongres tudi glasoval za zvišanje davkov za kritje stroškov vojnih operacij v Koreji.

Velike spremembe se obetajo na notranji fronti. Produkcija avtov, radijskih aparatov in drugih civilnih potrebščin bo gotovo omejena. Industrije bodo preurejene za produkcijo orožja in drugega vojnega materiala.

Tokio. — Vest iz glavnega stana generala MacArthurja priznava, da je situacija na fronti ob reki Kum kritična. Ameriške čete skušajo ustaviti prodiranje komunističnih sil.

Anglija ne bo ščitila Formoze

Izjava pomožnega zunanjega ministra

London. — Ernest Davies, pomožni zunanji minister, je dejal v parlamentu, da Velika Britanija ni dala zagotovila Ameriki, da ji bo pomagala pri zaščiti in obrambi Formoze, kjer je sedež ubežne kitajske nacionalistične vlade.

Davies je odgovoril laboritu W. L. Wyattu. Slednji je pozval ministra, naj pojasni parlamentu, ako se je Velika Britanija odločila za obrambo in zaščito Formoze, ne samo za obrambo južne Koreje.

"Formoza je popolnoma drugo pozorišče," je dejal Davies. "Velika Britanija smatra ta otok za kitajsko poseščino. Priznali smo komunistično vladno v Peipingu, ki si prisvaja Formozo. Ne morem iti preko deklaracije premierja Attleeya, da Velika Britanija podpira ameriško akcijo v Koreji in da so enote britske bojne mornarice v japonskih vodah na razpolago generalu MacArthurju."

Velika Britanija je priznala kitajsko komunistično vladno v Peipingu, ne pa Ameriko.

Wallace podprl ameriško intervencijo

Povzročil je razkol v svoji stranki

South Salem, N. Y. — Henry A. Wallace je podprl ameriško intervencijo v korejskem konfliktu v svoji prvi izjavi po izbruhu sovražnosti. S to je povzročil razkol med njim in voditelji progresivne stranke, katere predsedniški kandidat je bil l. 1948.

"Zanimajo me ne prošle akcije Amerike in ne Rusije," je dejal. "Ko je moja dežela v vojni in je organizacija Združenih narodov sankcionirala to vojno, sem jaz na strani moje dežele in Združenih narodov."

Člani eksekutivnega odbora progresivne stranke v New Yorku so odgovorili Wallaceu z izjavo, "da zunanja intervencija in orožje lahko poostrija konflikt v Koreji."

V separatnih izjavah so se Wallace in voditelji progresivne stranke izrekli za stroge in močne ukrepe Združenih narodov, ki naj bi končali vojno v Koreji, in za sprejetje komunistične Kitajske v organizacijo Združenih narodov. Wallace je razkril, da voditelji stranke niso hoteli na konferencah odobriti njegove deklaracije glede podpiranja ameriških čet in sil Združenih narodov v Koreji, on pa ni hotel obsoditi Trumanove odredbe, da mora ameriška bojna mornarica ščititi Formozo, kamor je pobegnila kitajska nacionalistična vlada.

C. B. Baldwin, tajnik progresivne stranke, je bil vprašan, kakšen bo učinek nesoglasja na pozicijo Wallacea med progresivci.

"Nočem ugibati, ali bo Wallace izstopil iz stranke ali ne," je odgovoril Baldwin. "Upam, da ne bo."

Wallace je tudi izrazil upanje, da se bodo člani stranke strnili okrog njega in odobrili njegovo mnenje. "Rusija," je dejal, "bi lahko takoj ustavila konflikt v Koreji. Ne strinjam se z onimi, ki hočejo razviti propagando za umik čet Združenih narodov iz Koreje."

Moštvo prve letalske enote divizije pomorščakov, katere baza je pri El Toru v bližini Santa Ane, se je ukrcalo na dve bojni ladji v Long Beachu. Letalonosce San Diego je odplul proti Koreji z letali tipa Corsair.

Long Beach je bil zadnje dni pozorišče velikih aktivnosti. Dolga vrsta vojaških motornih vozil je dovažala vojni material v luko. Ta je bil naložen na parnike in bojne ladje.

Slovita prva divizija pomorščakov bo poslana v Korejo prihodnji teden. Ta je v taborišču pri Pendletonu. Pomorščaki se bodo ukrcali na ladje v San Diego. Poveljnik prve divizije pomorščakov je general Thomas J. Cushman.

Chicago. — Leo Szilard, atomski znanstvenik na Čikaški univerzi, je sugeriral, naj indijski premier Nehru povabi ruskega premierja Stalina in predsednika Trumana na sestanek v interesu svetovnega miru. Szilard je govoril na radijskem programu univerze. Dejaj je, da vidi večjo možnost za izboljšanje mednarodnih odnošajev, ako bi Nehru aranžiral sestanek med Stalinom in Trumanom, kot da bi sestanek aranžirala organizacija Združenih narodov. Znanstvenik ni omenil sedanjih prizadevanj indijskega premierja, naj Amerika in Rusija končata vojno v Koreji.

Senator Mundt, republikanski reaktor iz Južne Dakote, ki je s svojim pajdašem kongresnikom Nixonom iz Kalifornije skotil fašistični zakonski osnutek, si znova prizadeva, da bi potisnil delavce v prisilni jopci in jih cesdal z kontrolo mišljenja.

APEL ZA POMOČ KOREJI NI DOBIL ODZIVA

Velika Britanija bo morda poslala nekaj vojakov na fronto

Lake Success, N. Y. — Poročila iz glavnih mest mnogih držav dokazujejo, da apel, katerega je Trygve Lie, generalni tajnik Združenih narodov, naslovil državam za vojaško pomoč južni Koreji, ni dobil odziva. Skoro vsi odgovori na apel so negativni. Lie je naslovil apel 52 državam zadnji petek.

Večina držav, od katerih se vojaška pomoč pričakuje, še ni naznanila odločitve. Na osnovi poročil, ne na uradnih komunikacijah Združenim narodov, je odmev sledeč:

Švedska bo morda poslala ambulančno enoto v Korejo. To bo njen prispevek Koreji.

Izraelski zunanji minister Moše Sharett je naznanil, da Izrael ne bo poslal vojakov na korejsko fronto, ker se boji napada arabskih sosedov.

Norveška je instruirala svojo delegacijo v Lake Successu, naj informira Lieja, da so njene oborožene sile omejene in da jih ne more poslati na korejsko fronto.

Kanadski zunanji urad je naznanil, da vlada študira apel. Prišel bo na dnevni red na seji kabineta v sredo. Kanada je poslala tri rušilce v korejsko vojno.

London. — Člani Attleejevega kabineta bodo razpravljali o Liejevem apelu ta teden. Velika Britanija trdi, da je že prispevala veliko vojaško pomoč južni Koreji v obliki bojnih ladij in letal. Morda bo poslala nekaj vojakov na korejsko fronto.

Vlada trdi, da so britske čete udeležene v operacijah proti gerilcem na Malajskem polotoku in da mora Velika Britanija ščititi Hongkong in zapadno Nemčijo.

Skoro vsi londonski listi izražajo upanje, da bodo ameriške sile eventualno porazile komuniste v Koreji. Samo list Observer je predlagal, naj Velika Britanija pošlje vojske v Korejo.

Stalin odgovoril indijskemu premierju

Izrekel se je za izravnavo korejskega konflikta

New Delhi, Indija. — Vladna radiopostaja in list Indian News Chronicle poročata, da je ruski premier Stalin pozdravil korak, katerega je storil indijski premier Jawaharlal Nehru, da se konča vojna v Koreji.

List je objavil Stalinov odgovor Nehruju.

"Pozdravljam vašo iniciativo v prilog miru," pravi odgovor. "Strinjam se z vašim stališčem glede mirne izravnave korejskega konflikta skozi varnostni svet Združenih narodov in z neizbežno udeležbo petih velesil z vključanjem reprezentantov kitajske ljudske (komunistične) vlade. Mislim, da bi bilo za hitro rešitev korejskega problema potrebno zaslisanje reprezentantov korejskega ljudstva."

List je komentiral Stalinov odgovor. Označil ga je za zadovoljivega, zaeno pa je naglasil, da nadaljnji korak premierja Nehruja zavisi od odgovora predsednika Trumana.

Vest iz zanesljivega vira pravi, da je Nehru v noti, ki je bila istočasno dostavljena Moskvi in Washingtonu, predlagal, naj Amerika pospeši sprejetje komunistične Kitajske v organizacijo Združenih narodov kot pogoj za končanje sovražnosti v Koreji.

Stalinov odgovor na poslanico indijskega premierja je izročil indijskemu poslaniku v Moskvi ruski pomožni zunanji minister Andrej Gromiko. Stalin je naglasil, da je mirna izravnavo korejske krize največja potreba.

Resno svarilo britskega generala

London. — General J. C. Fuller je izrekel resno svarilo pred uporabo atomskih bomb v korejski vojni. "Najboljše je, da molčimo o atomskih bombah sedaj," je dejal. "Te bombe predstavljajo našo najvažnejšo karto v sedanjih igri. Dokler je ta karta v naših rokah, lahko držimo sovražnika v strahu. Bila bi največja bedastoča, ako bi jo vrgli proč ob prvi provokaciji."

Industrije v Porurju ne bodo socializirane

Dr. Adenauer bo skušal potisniti socialiste iz državne vlade. Novi politični manevri

Frankfort, Nemčija.—Dr. Konrad Adenauer, predsednik vlade zapadne nemške republike, je namignil, da industrije v Porurju ne bodo socializirane. Začel je izvajati pritisk na socialiste, da jih izloči iz državne koalicijske vlade, katere obstoja, odkar so britske oblasti ustanovile civilno administracijo. Koalicijo tvorijo krščanski demokrati in socialisti. Vodja stranke krščanskih demokratov je Adenauer. Ta stranka je dobila večino glasov pri nedavnih volitvah v Porurju in Vestfaliji.

Dr. Adenauer se je odločil za formiranje konservativne vlade v Porurju. Stranka svobodnih demokratov, vodilna zagovornica kapitalističnega sistema v Nemčiji, je postala močna politična sila. Dr. Adenauer se hoče iznebiti socialistov in ustanoviti novo koalicijsko vladno krščanskih in svobodnih demokratov.

Delegacija zapadne Nemčije

Domače vesti

Na obisk v stari kraj

Chicago. — Johanna Volk in Joseph Jurick odpotujeta 21. julija na obisk v stari kraj, in sicer iz New Yorka z letalom. Mrs. Volk gre na Masace pri Podnartu, Gorenjsko, Jurick pa v Dolje pod Ljubljano.

Iz Clevelanda

Cleveland. — V Newburgu je umrl John Vidmar, star 88 let, rojen v Fužini pri Zagradcu, Dolenjsko, v Ameriki 60 let, član KSKJ. Zapušča dva sina, štiri poročne hčere, 26 vnukov in 21 pravnukov. — Pri družini Nick Mytro (deklisko ime matere Viki da Skapin) so se oglasile rojenice in pustile prvorojenčka. — Margaret Luzar iz Euclida se nahaja v bolnišnici St. Alexis, v Mestni bolnišnici pa Joseph Medved tudi iz Euclida. — Poročila sta se Nancy Skettle in Edwin G. Grošl, kakor tudi Mary Kastelec in Harold Okleson, slednji trije iz Collinwooda. — Angela Zadnik in Anton Gebhart sta zadnji terek odpotovala z letalom na obisk v stari kraj in bila v sredo že v Parizu. Mrs. Zadnik bo spotoma obiskala brata v Belgiji in sina, ki služi v okupacijski armadi v Nemčiji od tam pa gre v Kozjane, Primorje. Gebhart pa je šel v Slavonijo.

Smrt v starem kraju

Kenosha, Wis. — Mary Kastelec je prejela žalostno vest iz starega kraja, da je pri Sv. Križu nad Jesenicami 30. junija umrla njena mati v starosti 86 let. Doma zapušča sina Jožeta Klinarja in družino ter dve sestri in brata. Ena sestra je v starem kraju, druga v Waukeganu, Ill., brat pa na Dunaju.

Nov grob na zapadu

San Francisco, Cal. — Po dolgi bolezni je 30. junija umrla Mary Udovich, rojena l. 1888 v Dolenji vasi, Istrija, članica družva Tabor Slovanov št. 304 SNPJ od 1923. Bila je 18 let v bolnišnici. Tukaj zapušča moža Matja in sestro, drugo sestro v Seattlu, Wash., tretjo pa v starem kraju. Preostali družstvo izreka sožalje.

Pogrešani britski poslanik v severni Koreji

London. — Zunanji urad je naznanil, da je bil obveščen, da je pogrešani britski poslanik Vyvan Holt v Pyongyangu, glavnem mestu severne Koreje. On je pobegnil iz Seoula, glavnega mesta južne Koreje, po izbruhu civilne vojne.

Belgrad. — Jugoslavija je obdolžila Bolgarijo, da pošilja vojaške straže čez mejo. Ena straža je prekorčila mejo v petek in se spopadla z jugoslovansko stražo. Sledilo je streljanje, v katerem je bil en bolgarski stražnik ustreljen.

Ameriška vojaška misija v Indokini

Saigon, Indokina. — Ameriška vojaška misija je dospela v to mesto. Imela bo razgovore s francoskimi oblastniki. Francoska armada čez 150.000 vojakov je zavojevana in bitkah z domačini, ki se bore za odepitev od Francije in neodvisnost. Amerika pošilja orožje in vojni material francoski armadi. Štiri bombe so eksplodirale pred hotelom v Saigону, v katerem so člani ameriške misije. Dva francoska vojaška stražnika sta bila ranjena.

Britske kompanije prodajajo gasolin Kitajski

Hongkong. — Britske kompanije prodajajo gasolin in olje komunistični Kitajski. Samo ena britska oljna kompanija se drži dogovora, katerega je sklenila Velika Britanija z Ameriko, in ne prodaja gasolina Kitajski. Ta je British Asiatic Petroleum Co. Komunistična Kitajska dobiva gasolin in olje iz nekaterih držav v Južni Ameriki.

Bolgarska vojaška straža prekoračila mejo

Senator Mundt, republikanski reaktor iz Južne Dakote, ki je s svojim pajdašem kongresnikom Nixonom iz Kalifornije skotil fašistični zakonski osnutek, si znova prizadeva, da bi potisnil delavce v prisilni jopci in jih cesdal z kontrolo mišljenja.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narocnina za Zdravne drave (izven Chicago) in Kanado \$9.00
na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolice
Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and
Canada \$9.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year,
foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopis dopisov in nenarocnih
čankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti,
drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil
poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar šta stik s Usteno:

PROSVETA

2657-53 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

138

Na pragu nove inflacije

Cene so zopet začele plezati kvišku! In sicer ne samo živežu, marveč tudi drugim komoditetam. To je dobra vest za profiterje. In sicer so pričele plezati kvišku že pred tako zvanim korejskim "incidentom" — takoj ko so profiterji zaslužili, da se je dežela znašla v novem vrtnicu prosperitete, v novem gospodarskem podvigu na polju produkcije in uposlenosti.

Lani se je gospodarski barometer zasukal navzdol s posledico, da je armada brezposelnih po uradnih statistikah narastla na blizu štiri milijone in pol, v realnosti pa je bila še kak milijon višja. Do preokreta je prišlo v zadnjih par mesecih, ko je postalo jasno, da bo kongres dovolil nove milijarde za oboroževanje, za Marshallov načrt in za "okrepitev" atlantske vojaške zveze z oboroževanjem zapadne Evrope. Vse to pomeni dober biznis — vbrizgavanje novih milijard v ogromni industrijski stroj monopolističnega kapitalizma. Druga stvar, ki je okorajžila mogočne "free enterprizerje", so bili pa sijajni profiti, ki so jih tudi lani poželi, in to zlasti velebiznis.

Kakor je zadnjič poročal zvezni zakladničar pred senatnim finančnim odborom, so lani pospravile še večje profite ko v rekordnem letu 1949 vse korporacije z več ko \$100 milijonov kapitala. Njih profiti je povprečno znašal okrog pet odstotkov nad predlanskim. Korporacije z manj ko \$100 mil. kapitala so pa na splošno imele nekoliko slabšo žetev nego predlanskim, toda še vedno precej večjo ko leta 1948, ki je bilo v pogledu profita tudi rekordno — do tedaj namreč.

★

Oba ta dva faktorja — vladno trošenje ogromnih milijonov in veliki profiti — sta vplivala, da je pred par meseci zopet prišlo do novega bizniškega podviga, in tudi do novega plezanja cen! Armada brezposelnih se je v par mesecih znižala preko milijona. Ob koncu zadnjega meseca je štela nekaj čez tri milijone, kar se v dobri gospodarski konjunkturi dežele danes smatra za "normalno" in ne dela nikomur preglavice, razen — brezposelnim.

Kakor poročajo, se število splošno uposlenih (gainfully employed) zdaj zopet bliža rekordnemu številu 61.5 milijona, ki je bilo doseženo leta 1948. Lani je to število zdrknilo precej pod 59 milijonov. Letni prirastek delovnih moči (prebivalstva) znaša okrog milijona. Za uposlitev vseh delavcev bi morala dežela danes razpolagati s 64 do 65 milijonov služb.

In medtem ko so unijski voditelji pred nekaj meseci svarili in strašili pred naraščajočo brezposelnostjo, danes o tem ni sluha — razen v krajih, ki so še vedno prizadeti po občutni brezposelnosti. In ti kraji so predvsem ob zapadni obali, kjer je močno prizadeta pomorska trgovina z Azijo, deloma pa tudi na vzhodu, v strojni in tekstilni industriji.

★

Danes pa prihaja nad delavstvo druga šiba — draginja, ki je zopet začela dvigati glavo. Kot rečeno, je draginja zopet pričela naraščati z gospodarskim preokretom na bolje. Cene so najprej začele plezati kvišku na živežnem trgu, in sicer pri mesu. Od 15. aprila do 15. maja se je cena svinjini v trgovini na debelo dvignila 9.8%, v trgovini na drobno pa še dva do štiri procenote več. Govodina je v tem času poskočila v trgovini na debelo 5.8%.

To je bil začetek. Od tedaj cene kar naprej naraščajo. Kakor je 4. julija poročala agencija Associated Press, so prašiči po 18 mesecih zopet dosegli rekordno višino \$23.75 za sto funtov. Količko se je podražilo meso v trgovini na drobno, je najbolje znano gospodinjstvom.

Cene so pričele naraščati tudi žitu in drugim živilom, in to zlasti po izbruhu civilne vojne v Koreji, ki se je z ameriško oboroženo intervencijo takoj prelevila v — malo svetovno vojno, odnosno v — "policijsko akcijo", kakor je rekel Truman.

Ob izbruhu te vojne ali "policijske akcije" so cene takoj začele plezati kvišku na žitnih in drugih živežnih borzah. Po poročilu delavskega departamenta — biroja za delavsko statistiko — so bile, ene farmarskim pridelkom v začetku tega meseca 11% višje nego mesec prej ter 37% višje nego pred enim letom.

Istoačasno so začele plezati cene kvišku tudi drugim komoditetam — pločevini, svincu, cinku, bakru, kavi, surovemu kavčuku itd., to je kovinam in surovinam, od katerih je Amerika več ali manj odvisna od inozemstva.

★

Edini razlog za naraščanje cen živežnim potrebščinam je v tem, ker so špekulanti in drugi "free enterprizerji" ob večji uposlenosti začutili več denarja v delavskih žepih. Drugega razloga ni, kajti o kakem pomanjkanju živeža v deželi ni govora. Po poročilu poljedelskega departamenta farmerji letos redijo pet milijonov več svinj kakor so jih lani, toda kljub temu se je svinjina najbolj podražila. Tudi goveje živine se pase več na pašnikih kakor lani. In podražil se je tudi bombaž, čeprav ga ima vlada toliko milijonov bal na rokah, v skladiščih, da ne ve, kam bi z njim. To pomeni, da se bo podražila tudi obleka in perilo.

Ta nova inflacija cen pomeni, da bo delavstvo zopet prisiljeno iti v borbo za višje plače. Drugega mu ne bo preostajalo. In pričel se bo zopet zločesti kolobar, odnosno se je že: višje cene, višje plače; višje plače, višje cene. V tem zločestem kolobarju bo delavstvo seveda vedno zadaj, kakor je v vsakem inflacijskem procesu, kajti cene gredo navzgor po vzpenjači, plače pa po strmih stopnicah. Žetev, še bolj bogato ko zadnja leta, bodo seveda imeli profiterji.

Toda kakor ima vsaka stvar svoj konec, tako bo nekega dne prišel konec tudi tej igri. Seveda se lahko vse skupaj raztreži v novem svetovnem požaru, kar pomeni, da bo kapitalizem, vsa tako zvana civilizacija napravila — harakiri. Toda mi se tega ne veselimo in smo na vsej črti za preprečitev tega samomora, kajti se zavedamo nepopisnega trpljenja in groznih žrtev, ki ga prinaša narodom tak kataklizem. Toda vladajoči krogi te dežele

**Na obisku na
Harvardski univerzi
v Cambridgeu**

Piše J.F. Durn (Cleveland)

1.

Namenil sem se nekoliko opisati slovit Harvardsko univerzo, katera je ena prvih univerz v Zedinjenih državah in poznana po vsem svetu. Na to univerzo pohajajo dijaki iz vseh delov sveta.

Vzlic temu, da sem že mnogo čital o tej znameniti univerzi, si je še zdaleka nisem predstavljal take kot je v resnici. Nudila se mi je končno prilika, da sem si jo ogledal ob času promocije mojega sina Raymonda, ki je graduiral s te univerze dne 22. julija. Univerza me je zelo zanimala v prvi vrsti zato, ker je z njo kot z eno najstarejših univerz povezanih mnogo zgodovinskih dogodkov. Prepričan sem, da bo opis tega učnega zavoda zanimal tudi naše Prosvetine čitatelje.

Ko sem zvedel, da bo sinko izvršil to leto svoje akademske študije, sem z družino vred pričel premišljati, da bi se podal tja na promocijo. Radi zaposlenosti v trgovini in pri društvih sem že mislil, da ne bom mogel iti in svetoval sem ženi in hčerki Florence, naj se sami podata na promocijo, toda oni dve sta vztrajali, da moram iti tudi jaz. In tako smo se odločili, da se odpeljemo vsi trije z avtomobilom, kateri je še v dobrem stanju, zato sem vedel, da ne bom imel neprikl, dasiravno je bila to moja prva večja vožnja z avtomobilom.

V uradu clevelandskega avtomobilskega kluba, katerega sem član, sem vprašal za informacije glede vožnje. Dali so mi vse potrebno v moje veliko zadovoljstvo. Preskrbeli so mi dober zemljevid in druge informacije glede obpotnih restavracij, prenočišč itd. Mnogokrat sem že mislil, zakaj plačujem članarino za ta klub, sedaj pa sem uvidel, da pride zelo prav, posebno če večkrat potuješ.

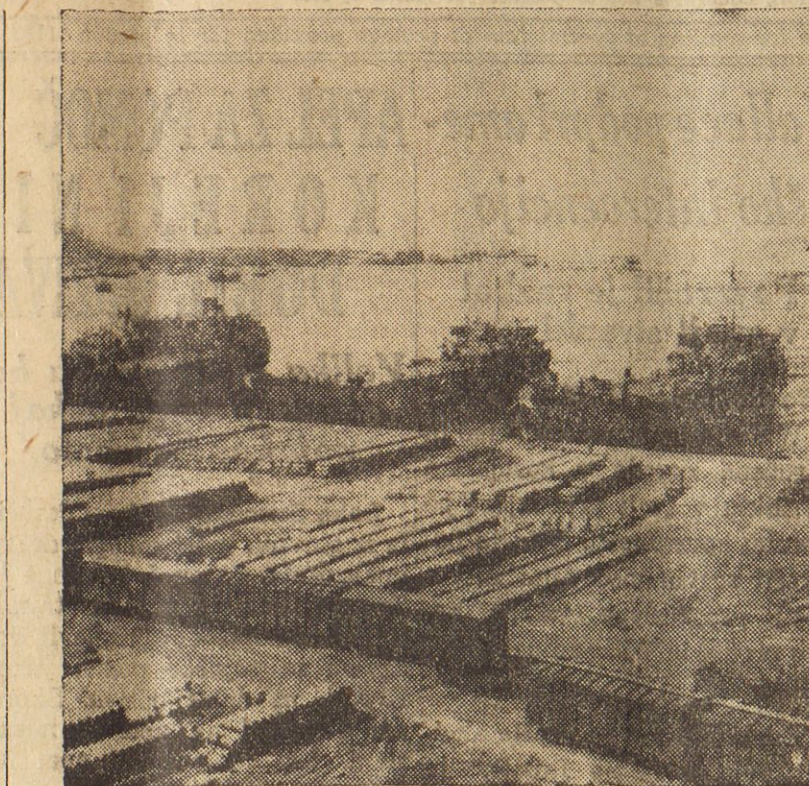
Pred našim odhodom je nastalo vprašanje, kdo bo vodil trgovino v času naše odsotnosti? Kako bo z društvenim delom itd. Naprosil sem sestro moje žene Mrs. Zure, če bi ona prevzela vodstvo trgovine. Malo je pomislila in podvomila, ker pa je tudi ona želela, da bi bili vsi trije navzoči na graduaciji našega sina, je sprejela vodstvo trgovine in dejala, da bo skušala vršiti delo po svoji najboljši moči. Teden pred odhodom smo jo skušali seznaniti vsaj z glavnim delom v trgovini, tako da je imela vsaj malo podlage.

Pred odhodom je preстал inspekcijo tudi naš avtomobil znamke Dodge, tako da nam ne bi delal kakšnih stisnitov na potovanju. S seboj smo vzeli tudi daljnogled in fotografski aparat, kar je preskrbela hčerka Florence.

Kadar potuješ z ženskami, stvar ni tako enostavna, zlasti kar se tiče kovčegov. Kovčeg za moškega je vedno manjši, dočim ženske vzamejo s seboj celo garderobo. Sicer pa smo imeli dovolj prostora v avtomobilu in rekel nisem nič, le sam pri sebi sem mislil, da ženske izpraznijo vse omare za obleko, kadar se podajo na pot.

Končno sem se vsedel za volan in potihoma smo se odpeljali iz garaže z naše Huntmere ave. Krenili smo takoj na cesto št. 20, hčerka pa je vzela v roke zemljevidno karto, katera je bila zaznamovana z debelo rdečo črto, ki je kazala našo pot do Cambridgea, Massachusetts. Avtomobilski klub (AAA) je vse začrtal na zemljevidu in izbral najboljšo in hitrejšo pot.

Dan je bil kot nalašč za vožnjo z avtom. Vsi trije smo se zavedali, da imamo pred seboj dolgo pot, zato je soproga pripravila tudi košarico z jestvina mi, tako da nam ni bilo treba

Pegled na korejsko pristaniško mesto Inčon, 20 milj zapadno od Seoula, ki so ga zasedle vojaške čete severnokorejske armade po porazu južnokorejskih in ameriških vojaških sil.

že prvi dan stikati, za hrano in trativati časa.

Pot do Dunkirka, N.Y., mi je bila znana že od poprej, vendar pa še nisem bil v tem majhnem industrijskem mestu, ki šteje nekaj nad 17.000 prebivalcev. Med Eriejem, Pa., in Buffalo, N.Y., katero ima nad pol milijona prebivalcev, so le majhna mesta, dočim Erie šteje nekaj nad 120.000 duš. To mesto ima precej industrije. Od tu dalje se pelješ po newyorški ravnini ob jezeru Erie. Milje na okrog vidiš lepe vinograde, sadovnjake in nasade, posebno veliko pa je breskovihi dreves. Vozili smo se milje in milje ob jezeru Erie in občudovali bogata polja in vinograde. Peljali smo se skozi mesteca Silver Creek, Lancaster, Depew Avon, Batavia itd.

Dospeli smo v Genevo, N.Y., ki šteje 20.000 prebivalcev. To mesto leži ob jezeru Seneca, katero je precej veliko in je faktično pet jezer v obliki pet prstov na roki. Jezero ima obilo rib, mestece pa ima dva kolegija, in sicer Hobart College za moške in William Smith College za ženske, kakor tudi Sampson Naval Training Base. Mestece Avon, ki šteje nekaj nad 2.000 prebivalcev, pa je izključno farmarsko mesto. Peča se z mlekarstvom in rejo žrebecev.

Peljali smo se dalje proti mestu Syracuse, ki ima nad 200.000 prebivalcev. Mesto je dobro znano po svoji kemični industriji, ki izdeluje umetna gnojila in razne soli.

Mesto Auburn, skozi katerega smo se peljali, je tudi znano po industriji za poljedelske stroje in orodje. Ima tudi tovarne za čevlje, preproge itd. Ta okolica slovi po svoji dobri zemlji, zato je poljedelstvo močno razvito.

Mestece Seneca Falls leži ob enem izmed petih jezer, katerega so povezana med seboj kot prsti na roki, kakor sem že poprej omenil. To mestece je slovito zato, ker se je v njem vršila prva konvencija za izvojevanje pravic in enakopravnosti za ženske.

(Dalje prihodnjic)

Zahvala gospodinjkega odseka

Waukegan, Ill.—Ko smo članice gospodinjkega odseka Slovenskega narodnega doma priredile v začetku pomladi kartno zabavo, da s prebitkom pomagamo slepi mladini v Sloveniji, smo nameravale po izvršenem delu poročati o stvari javnosti, a stvar se je zavlekla, ker smo čakale na razne stvari, ki smo jih hotele odposlati, zaeno pa gledale, da smo spravile skupaj čim več denarja.

Končno smo imele že vse pripravljeno, samo pakete je bilo treba zaviti, tedaj pa je nenadoma umrla naša članica in odborica Frances Zakovšek, katera je zelo veliko delala pri vsaki naši akciji. Težko je bilo verjeti, da

nas je zapustila, saj ni nikdar tožila o svoji bolezni in imela vedno dobro voljo do dela. V naših vrstah je močno pogrešamo. Ohranimo jo v trajnem spominu, družini pa izrekamo naše globoko sožalje!

Naše delo smo izvršili s pomočjo Antona Kobala. On nam je pomagal povezati in urediti sedem paketov, ki so tehtali približno 250 funtov. Za to uslugo in pomoč se mu članice gospodinjkega odseka najlepše zahvalujemo in hvaležna mu bo tudi slepa mladina v Sloveniji za katero so namenjeni ti paketi.

Da je ta prireditev lepo uspela, gre zasluga vsem, ki so bili pripravljeni delati in prispevali toliko lepih ročnih del, tako da je bila velika miza obložena z njimi, kakor da bi bila razstava. Vsi so bili pripravljeno doprinesti svoj delež za slepo mladino. Poleg darov pa so mnogi tudi prispevali v gotovini.—Po \$5 so darovali sledeči: Mary Debelak, Frances Ogrin, Helen Drasler, Mary Makovec, Anton Gasar in Ignac Jereb. Po \$4: Louis in Mary Zupec; Mary Kranje \$2.50. Po \$1: Frances Meseč, Josephine Kozina, Joseph Nemanich in Mary Kastelec iz Kosnoshe, Wis.

Naš odbor izreka najlepšo zahvalo vsem prispevateljem in udeležencem karne zabave. Priredba je bila res lep uspeh. Za odbor—

Antonija Bezek

Smrt starega naseljenca

Cleveland, O.—Dne 23. junija smo čitali v naših listih, da je umrl Frank Žnidaršič, rojen 26. januarja 1869 v vasi Zagorica, župnija Dobropolje, okraj Kočevje. Sicer je bila navedena njegova starost v listih in mrtvaškem listu, da je bil rojen 28. decembra 1873, kar je pomota, kajti pred menoj je mrtvaški list, ki ga je poslal župnik Markun Anton 23. aprila 1939 njegovi ženi Franciški.

Pokojnik je bil pokopan 24. junija na Calvary-pokopališču. Blag mu spomin! Bil je član

unije cestnih železničarjev št. 268 AFL in član KSKJ.

Pokojnika sem poznal od leta 1936 naprej. Tedaj sem prejel pismo od Antona Zganjarja iz Gilberta, Minn., da bi poizvedel kje je pokopan njegov oče, ki je bil ubit pri eksploziji parnega kotla v tovarni Union Salt Works na 65. ulici, to je bilo v časih, ko je bilo v Clevelandu le nekaj sto Slovencev. Obrnil sem se na Franka Žnidaršiča, kateri me je poslal k njegovemu bratu Antonu, ki je došel v Ameriko l. 1896 kot 17-letni mladenič. On je bil uposlen v tovarni USW, kjer se je pripetila nesreča in terjala sedem človeških žrtev.

Pet let pozneje se je zgodilo da je Frank Žnidaršič zbolel in sem kot uslužbenec pri poulični družbi šel k njemu in poizvedel o stanju njegovi boleznii.

Frank je bil tedaj že star in opravljal je težko delo pri motorjih v popravljalnici voz. Njegova žena me je vprašala, če bi mu jaz mogel izprositi lažje delo. Rekel sem, da tega ne morem, pač pa bi lahko šel Frank v pokoj, nato pa sem ga vprašal koliko je star. Odgovoril je, da 63 let. "Ne," sem odgovoril. "Frank, ti si starejši, saj mi je tvoj brat rekel pred petimi leti da je star 62 let in da je mlajši od tebe. Ko je bil on 17 let star, si bil ti že pri vojakih. Ali imaš kakšno društvo?" se vprašal. "Imam. Sem pri KSKJ."

Mož mi je dal polico in knjižico, nakar sem pisal v glavni urad v Joliet. Od tam so mi sporočili, da je Frank star 72 let. Ko sva nato šla s to izjavo na dobrodelni urad CTS, je mr. Cooper dejal: "Ti, Frank Žnidaršič, bi moral iti v pokoj že pred dvema letoma." Potem je bilo potrebno urediti zanj še v uradu za socialno zaščito. Urad v Jolietu je poslal ponovno izjavo glede njegove starosti. Frank je imel sicer doma svoj rojstni list, toda ni vedel zanj, ko pa sem jaz nekoč pregledoval razne listine, ki mi jih je prinesel v pregled, sem našel med njimi rojstni list.

Frankova žena Francka je poznala očeta Antona Zganjarja, ko je je bila še mlada deklica. Tedaj ko je ona hodila v šolo, je bil še doma. To je bilo v Zdenski vasi. Spominja se tudi, ko je Tonetova mati jokala, ko je prejela pismo iz Ameriki, da je izgubila moža. Ne ve pa letnice, kdaj je bilo to. Sedaj pa ji je dolgčas, ker je brez Franka. Tako je z nami, starimi naseljenčci—danes smo tu, jutri nas ni.

Frank Barbič

Išče svojega očeta

Cadogan, Pa.—Bolezen tepe mnoge ljudi. Danes si še zdrav, jutri pa že morda potrebuješ zdravnika. Tako sem tudi jaz zbolel in moral sem zateči 19. maja k zdravniku, kajti nisem več mogel prenašati bolečin v desnii roki.

Pri zdravniku sem bil dvanaestkrat, kateremu sem plačal \$65 za zdravlila in injekcije. Danes so zdravlila in zdravniki res dragi.

Na tem mestu naj omenim, da

sem prejel pismo od svojega očaka Franca Velikonje, ki je danes v Rimu. Istotako sem prejel pismo od Iganca Velikonje Jesenic. On prosi, da bi mu pomagali najti njegovega očeta Franca Velikonjo, s katerim sva skupaj v Ameriko. Družina je dolgo let ne ve zanj, ali še ali je mrtev.

Anton Velikonja

Poročilo iz Poljan nad Škofjo Loko

Poljane, Slovenija.—Živimo v naši obdelovalni zadrugi, ki je zadovoljivo. Delamo, jemljamo kajti kdor dela v zadrugi, ne strada, se veselimo in ker nam vreme lepo, bolj na sušo nagnjeno, in to ravno ob kosnji, nam je delo pri spravljanju sene preva igrača. Pri tem nam pomagata stoma pomagajo miličniki in drugo vojaštvo, katerim v kmetstvo delo kot nekako razvija drilo.

Ob nedeljah, ko delo navadno počiva, nam prirede veselice, katerih se je, pije in pleše. Tu di drugih zabav ne manjajo. Vojaštvo je tudi tako dobro ob nas, da nam krpa čevlje in oblake ter popravlja razne kovaške stvari in podobno. To delo starijo zastoj za zadrugnike, kateri imajo kolikor toliko prednosti pri vsemu. Tudi na veselici jim pogostoma ni treba plačati drugega kot za pijačo. Seveda če pa je kdo le nadležen in mu to, kar dobi, ni dovolj, se da narjara kar lahko izbehi.

Letošnjo pomlad smo imeli priliko opazovati prvi traktor ali motorni plug, ki je nam bil poslan. Je prava novost v oranju. Orje na dve brazdi in to veliko brzino v poljubni globini. Ta način oranja bo naš kmetovanje popolnoma preobrazil. Orje pa vsakemu zadrugniku ali privatniku, seveda za malenkostno plačilo oruču ali soferju, kar je v resnici malenkost s stroški oranja s konji in drugo živino.

Za letino so dobri izgledi tako pri sadju, ki je zelo bujno cvetelo, kakor pri senu. Za žitarice drugo se še ne ve, razen pa krompirju, ki mu bi bilo treba malo več vlage. Na krompirju vih njihav se rad pojavlja kolonirski krosč, ki je znan v Ameriki kot "Colorado potato beetle". Ta žuželka je krompirjevim nasadom zelo škodljiva. Ikdani so bili posebni ukrepi, da se ne pojavi tudi pri nas. Torej na končni uspeh letine se misli na jasnem.

Obetajo se nam novi obiski naših Amerikancev, kateri se hočejo na lastne oči prepričati, kako je pri nas. Tako je prav na svidenje! Mrs. Raspet iz Springfieldda, ki se je tukaj našla le kratke čase, je gotovo našla dobre vtise od nas.

V Poljanah, kakor tudi drugod po dolini, smo imeli na Te-lovo običajno procesijo, ki se je mogla vršiti brez zaprek. Pri tem je bilo tudi lahko opaziti, da je pasiranje težkih tovornih avtomobilov, delalo težave drugemu. Prvi so pogosto vžili do skrajnega roba ceste drugi pa z banderami pod cestno. Pri tem ni misliti na kake škode, če ne marajo procesij za prometnih cestah.

Zadnje čase sem prejel pisem z izrezki iz Prosvete in Proletarca. Poslala sta mi Matt Tušek iz Power Pointa, O. in John Bogataj iz Girarda, O. Prosveta še vedno neredno prihaja, kakor tudi drugo časopisje. Za to neredno dostavljanje še vedno dolžimo Italijane v Tstu.

John Drnota, star Amerikane na Dobravi pri Gorenji vasi, je rad zvedel za svojega brata Matta Drmoto, ki je živel svojačasno v Libaryruju, Pa. Kakor kaj ve o njemu, naj sporoči njemu, ali pa se naj Matevž sam oglasi.

Ne morem pozabiti Johna Prostorja, slovenskega urarja v Clevelandu, ki mi je že večkrat poslal šop izrezkov iz nam naklonjenih angleških časopisov. Prav lepa hvala! Ivan Bašič

Slika kaže gasilce, ki nesejo 72-letnega Franka McNanaya na varno v Pittsburghu, da ga rešijo pred poplavo, ki je nenadno nastala po silnem naliivu.

Kapitulacija Von Lehra in njegove vojske

Podpolkovnik Ivan Dolničar - "Janošik"

Generalni polkovnik Lehr, komandant nemških letalskih sil, ki so aprila 1941 porušile Beograd, zapuša osebnost v krogu Hitlerjevih generalov, je bil hkrati tudi "specialist" za Balkan in je kot takšen imel nalogo, da kot komandant okupacijskih sil na Balkanu "napravi red" s svojimi metodami. Pri uvajanju tega "reda" v naši državi je ta "specialist" organiziral nekaj ofenziv, ki so imele nalogo, da uničijo narodno-osvobodilno gibanje sploh in našo narodnoosvobodilno vojsko. Toda leta 1945, ko se je bližal konec vojne, je pred edinicami naše armade bežal z ostanki svojih in kvizlinških čet, ki so 4 leta požigale, ropale in pobijale po Jugoslaviji. Sebe in svoje horde je hotel rešiti s tem, da bi se umaknil preko jugoslovansko-avstrijske meje. Ta njegov "strateški načrt" pa so razbile naše edince, ki so se nahajale na Štajerskem in deloma tudi na Koroškem. Te edince so bile v sestavi XIV. udarne divizije, ki je uspešno zaprla meje ter s tem omogočila zajetje Lehrovih čet z vso tehniko in opremo.

XIV. udarna divizija je bila od svojega slavnega pohoda iz Dolenjske na Štajersko — v začetku leta 1942, pa vse do maja 1945 — težke in neprestane borbe na najbolj severnem delu naše zemlje, na Štajerskem in Koroškem. Najtežje borbe so se začele konec leta 1944 in v začetku leta 1945 zaradi tega, ker so Nemci v tem času hoteli zarovarovati ceste za svoj umik iz Jugoslavije. Z močnimi in neprestanimi napadi na naše edince so poskušali, da bi jih držali čim dalje od prometnih žvez. Toda to jim ni uspelo. Po težki borbi v februarju in marcu 1945 na Mozirskih planinah, Menini, Pohorju itd. je divizija z vsemi brigadami prešla v protinapad, ki je bil usmerjen predvsem na prometne žile Zidani most - Ljubljana. Tri brigade: prva udarna Toneta Tomšiča, druga udarna Ljube Šerčerja in 13. udarna M. Bračiča so zaprle poti in rušile proge Zidani most - Maribor - Dravograd, dočim je 3. udarna brigada Slavka Slandra in 11. Milana Zidanske s borila na prometnih žilah Zidani most - Ljubljana. Pri teh napadih so imele vse te edince sijajne uspehe.

Konec aprila 1945 je dobila divizija od štaba IV. operativne cone nalogo, da s tremi brigadami začne napadati preko Drave na Koroško, z dvema pa nadaljuje z napadi na komunikacije Zidani most - Ljubljana, da bi tako obvarovale pred uničenjem razne objekte, kakor so bile to rudniške naprave v Trbovljah, Zagorju in Hrastniku. V začetku maja, ko so se začele borbe pri Dravogradu, Prevaljah, Guštanju in Črni, so tri brigade ob podpori koroških partizanov krenile proti Koroški z namenom, da osvobodijo slovensko Koroško izpod stoletnega suženjstva. Hkrati, ko so te brigade krenile preko stare avstrijsko-jugoslovanske meje, pa sta ostali dve brigadi, ki sta se še takrat borili za osvoboditev Trbovelj in Zagorja, dobili nalogo, da svoje napade preusmerita proti Ljubljani.

Kot komisar divizije sem bil določen, da vodim te brigade pri njihovem napredovanju proti Ljubljani. Ostali del štaba divizije je krenil z brigadami, ki so napredovale proti Koroški, jaz sam pa, da bi pravočasno dosegel brigade, sem moral prehoditi pot od Drave do Save v najkrajšem času.

Od komandanta IV. operativne cone, polkovnika Petra Staneta, sem dobil pismena navodila o nalogah brigad, katere pa so morale biti pozneje zaradi nastalega položaja spremenjene.

Pot, katero sem moral prehoditi, je vodila preko komunikacij, po katerih so se podnevi in ponoči premikale nemške kolone, posebno na cesti Celje - Ljubljana. Zaradi tega sem vzel seboj spremstvo, ki je bilo sposobno za dolgo pot in ki bi v primeru potrebe omogočilo tudi nasilen prehod preko teh poti.

Dva dni in eno noč je bilo treba nepretrgoma potovati peš in na konju, da smo prišli do edinic. Preko glavnih cest, ki so bile polne nemških avtomobilov, tankov in ostalih vozil, smo morali hoditi tudi podnevi med samimi kolonami, ker nam je bila vsaka minuta dragocena. Pri tem so nam bile izredno dobrodošle nemške uniforme, katere smo imeli na sebi, kakor tudi to, da Nemci niso imeli več časa, da bi pazili, kdo se giblje po teh poteh.

Zvečer 8. maja smo dosegli naše brigade. Takoj po prihodu so štabi brigad dobili nalogo. Kmalu zatem, ko so brigade bile pripravljene za odhod, je prišel kurir z depešo glavnega štaba, ki se je glasila: "Sesto brigado Slavka Slandra in 11. Milana Zidanske usmeriti proti Koroški". Naloga je bila popolnoma spremenjena. Pripraviti je bilo treba nov načrt za premik po najkrajši poti. Ker smo dobro poznali teren, to ni bilo težko. Izbrali smo pot preko Savinjske doline, Solčave in Železne Kaple na Velikovec. Še isto noč smo krenili preko Menine planine. Zgodaj zjutraj 9. maja smo se spustili v Savinjsko dolino. Po kratkem odmoru v Radmirju in Lubnem smo nameravali nadaljevati svojo pot proti Solčavi. Toda čim smo prišli v Savinjsko dolino, smo opazili kolono avtomobilov, ki se je premikala v smeri proti Radmirju. Pohiteli smo, da ji presekamo pot. Enemu bataljonu je uspelo, da je pravočasno prišel do ceste in ustavil kolono. Vsa kolona 20 avtomobilov se je predala brez borbe. To je bila ena od bočnih patrol glavnine Lehrovih čet, ki so se umikale po cesti Celje - Slovenjgradec - Dravograd. Vodja kolone je bil major, od katerega smo zvedeli, da se Lehr in njegov štab nahajata v Braslovčah, severno od Celja. Ta major je vedel povedati, da se namerava Lehr s svojimi četami umakniti preko meje v Avstrijo, kjer bi se predal Angloameričanom. Mi nismo imeli zveze s štabom divizije, niti nismo vedeli, kje se trenutno nahajajo naše edince in če so ceste preko meje zaprte. V vsakem primeru pa je bilo treba ustaviti umik Lehrovih čet in s tem omogočiti našim edincem, ki so bile na Koroškem, da, v kolikor še tega niso storile, zaprejo mejo.

Za umik Lehrovih čet ni bila dovolj samo ena cesta in to ozka cesta Celje - Slovenjgradec, ki se vleče skozi soteske in ki je bila poleg tega na mnogih mestih zasuta s kamenjem. Te ceste ni bilo mogoče obiti in na nekaterih mestih je bila onemogočena vožnja z motornimi vozili. Vse to je oviralo gibanje čet in treba je bilo računati, da bo skušal Lehr poiskati izhod tolike prej, ker so mu edince naše armade sledile za petami in že razoroževale zadnji konec njegove kolone. Hočeš ali nečeš — general polkovnik se je znašel v takšnem položaju, da je moral iskati — našo "pomoč".

Istega dne okrog 10. ure dopoldne je naša patrola pripeljala nemškega majorja, ki je zahteval "predstavnika Titove vojske", kakor se je izrazil, da mu preda Lehrovo pismo. V tem pismu je Lehr pozival "predstavnika Titove vojske" v Braslovčah na "razgovor" zaradi nadaljnega umika njegovih čet. Ta Lehrov odposlanec se je silno prizadeval, da nam tudi ustmeno pojasni potrebo razgovora in da nas "prepriča", da bo za nas najbolje, če omogočimo njihovim četam, da čimprej zapustijo našo državo. Zelo veliko je pripovedoval o Lehru kot enem najbolj sposobnih nemških generalov, o njegovi dobroti in tovariških odnosih do podrejenih starešin in navadnih vojakov. Zakaj vse to pripoveduje, ga nismo vprašali. Slutili smo, da si je Lehr zelo prizadeval, da bi sprejeli njegovo vabilo na razgovor in je zaradi tega tudi naučil odposlanca, kako in kaj naj govori "predstavniku Titove vojske". Nas razumljivo ni mnogo zanimalo, kakšen je Lehr, ker smo njegovo "dobroto" približno dobro poznali. Toda zato so nas mnogo bolj zanimali nje-

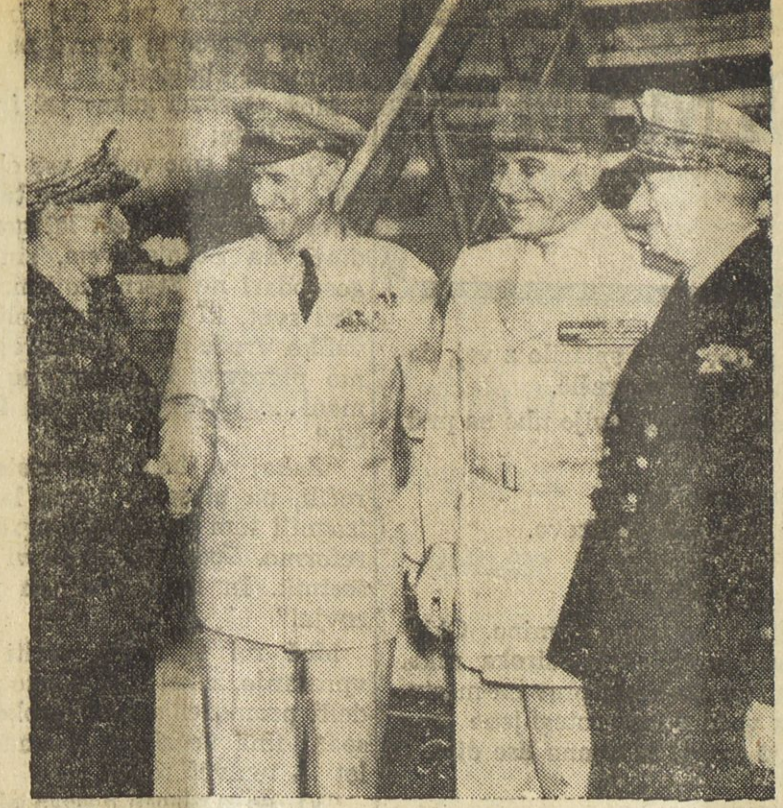
govi načrti. Zaradi tega smo sprejeli njegovo vabilo za "razgovor", toda ne v Braslovčah, na mestu, ki ga je določil on, ampak v Letušu, tako da je vsak prišel do pol poti. Major se s tem predlogom ni strinjal, trdil je, da se Lehr ne bo ločil od svojih čet in da se on ne more odločiti brez svojega štaba. Kljub tem njegovim trditvam smo še nadalje vztrajali na tem, da pride Lehr, čeprav s svojim ožjim štabom, v Letuš, točno ob 13. uri popoldne v gostilno pri mostu. Na koncu je vendar pristal, da predloži zahtevo Lehru, ni pa bil prepričan, če jo bo Lehr osvojil.

Točno ob določenem času sem prišel s tolmačem na kraj, ki smo ga določili. Lehr je medtem že prišel s svojim štabom. Prišel je, toda ne sam, ampak z močno oboroženim spremstvom. Njegova osebna zaščita ni bila majhna. Pred hišo, v kateri se je nahajal, je stal oklopni avtomobil, okrog hiše pa je bilo postavljenih nekaj mitraljezov, pri samem vhodu v hišo pa do zob oboroženi stražarji. Vse to oboroženo spremstvo je naju opazovalo kot nekakšno čudo. Prišla sva s pištolami in brez vsakega spremstva. Ko sva stopila, so vsi stražarji pozdravili "mimo". Major, Lehrov odposlanec, naju je pričakal na vratih, prav tako v stanju "mirno", in raportal, da je general polkovnik zaradi resnosti razgovora kljub temu sprejel naš predlog, da pride na polovico poti in da je že pripravljen za razgovor. Lehr, dva generala in kakšnih 5 višjih oficirjev, so nas stojte sprejeli v sobi. Dostojanstvo njegova visokega štaba je hotel Lehr obdržati do poslednjega časa. Soba, v kateri so bili, je bila urejena tako, kakor da je ta štab tu še dalj časa. Na stenah so bile številne karte, na veliki mizi prav tako zemljevid, okoli nje pa so bili razmeščeni stoli. Pričakoval sem, da bo ta veliki vojskovodja, kakor je pripovedal major — ta veliki zločinec — po delih, kakršna je počeljal po naši državi — tudi velik po postavi.

Zelo sem bil presenečen, ko se je pred menoj z vzdignjeno desnico pojavil majhen človek, ogrnjen v črno pelerino, ki ga je napravljala še manjšega, in izrekel: "Generaloberst Lehr." Svojega imena nisem utegnil niti izgovoriti, ko mi je že začel predstavljati svoje generale in oficirje, ki so stali v vrsti v sredini sobe. Potem je začel pojasnjevati, kakšen komandant je in me zelo obzirno vprašal, če sem pripravljen pojasniti, kaj sem po činu in na kakšnem položaju. Prizadeval si je, da bi bil čim bolj hladnokrvnen in komandantsko strog. Toda kljub temu ni mogel prikriti svoje nivoje in prosečnega glasu v njegovem govoru. Zaprotil je, če lahko obrazloži svoje predloge. Še preden je začel, je spet vprašal, s kakšnimi silami razpolagamo v bližini in sploh na sektorju proti meji. Odgovoril sem mu, da naše sile vsak dan in vsako uro naraščajo in da zaradi tega ni mogoče povedati točnega številčnega stanja. Z odgovorom ni bil zadovoljen in tudi ni več postavjal takšnih vprašanj, ampak je prišel na dan s svojimi predlogi in "zahtevami".

Začel je z enostavnimi besedami: "Sklenil sem, da se stavim na razpolago maršalu Titu, da predam večjo količino orožja in prevzamem odgovornost, da bodo moje trupe disciplinirano zapustile jugoslovansko ozemlje." Zato zahteva od nas uslugo, da mu do meje omogočimo neoviran umik njegovih čet, kar jim je treba čim hitreje omogočiti po vseh poteh, ker njihovo številčno stanje znaša okrog 300 tisoč, s hrano pa razpolaga samo še za tri do štiri dni. Hiter umik je neobhodno potreben, dokler so še trupe disciplinirane. Drugega, v kolikor bi se umik zavlačeval, on seveda ne bo mogel odgovarjati za disciplino in morebitni poskus nasilnega ropanja pri prebivalstvu. To posebno velja za Čerkeze, četnike in ustaše, ki so v njegovi koloni.

Takšni so bili njegovi "predlogi in zahteve". Pri vsem tem ni pozabil poudariti, kako velike količine orožja vseh vrst imajo (Dalje na 4. strani.)

Šefi francoskih oboroženih sil po prihodu v Ameriko z generalom Omar N. Bradleyem (drugi od leve), načelnikom ameriškega generalnega štaba. Razgovarjali se bodo o vojaških pripravah na podlagi atlantskega pakta.

Primorske vesti

Značilen dogodek v gozdnem občinskem svetu

Trst. — Na dnevnem redu zadnje seje goriškega občinskega sveta je bilo tudi preimenovanje Rooseveltovega Korza v Korzo Italia. Toda župan je gladko preskočil to točko in prešel k naslednji točki dnevnega reda, ne da bi črnil besedo. Naše ljudstvo pa je kmalu potuhtalo, kaj je v ozadju. Naslednjega dne je bilo namreč napovedano sodelovanje ameriške godbe iz Trsta, ki je zaigrala goriškimi prebivalcem precej opemnih skladb. Goriški župan se je verjetno zbal, da bi bili zaradi navedenega preimenovanja ameriški gostje lahko užaljeni in da bi zaradi tega lahko odpovedali svoje gostovanje. Vemo pa, da bo spet prišlo to vprašanje na dnevni red, saj je postranski govor pomena datum, kdaj se bo to zgodilo. Na vsak način ob času, ko ne bo napovedan noben ameriški gost. Tako postopanje je povsem v skladu z upoštevanjem ameriških gospodarjev.

Beneški Slovenci brez zdrave pitne vode

Znano je, da so številne občine v slovenski Benečiji brez zdrave pitne vode. To velja predvsem za veliko občino Turjan, ki šteje 3.500 prebivalcev. Zaman so bile vse neštete prošnje in pobude. Našle so le gluha ušesa. Bajne denarnih sredstev za napeljavno zdrave, pitne vode. Brezpospešni so bili tudi vsi protesti krajevnih sindikalnih organizacij. Voda, ki jo uporabljajo prebivalstvo za svoje življenjske potrebe, vsebuje smeti in nesnago z dvorišč in hlevov. Beneški Slovenci so se znašli pred usodno odločitvijo: kdor noče umreti od žejne, mora tvegati, da zbolí na tifuso. Te razmere so prav dobro znane tudi krajevni zdravstveni oblasti in pokrajinskemu zdravniku. Vse ljudstvo se sprašuje: kdaj boste odpravili to veliko sramoto "civilizirane" Italije. Pač pa se zanimajo italijanska oblastva za politiko. Namesto, da bi poskrbela za zdrave življenjske pogoje, poizvedujejo po zavednih Slovencih, ki so se udeležili festivala Slovenske kulture v Trstu. Beneški Slovenec, ki je po kliču zidarski delavec, je bil takoj odpuščten, ker se je udeležil navedenega festivala. Tej nezasišani gonji italijanskih šovinistov so se pridružili tudi informirojevi. Tako je občinski svet v Ahtenu, ki ga sestavljajo po večini informirojevi, terjal, da se odpustijo vsi Slovenci, ki so bili na tržaškem Slovenskem festivalu. Toda beneški Slovenci so doživeli toliko preganjanj, da jih tudi sedanje ne morejo zadržati.

Še zmerom je v veljavi 23 letna praksa

Štiri in štiridesetletni Izidor Klavčič se je vračal s svojim prijateljem Fortunatom Dolesom iz Gorice domov v Podgorje. Neodavno se je prikradel iz ozadja znani nasilnež Luigi Busata, ki je razvpit zaradi preganjanja Slovencev v septembru 1947. S kolum je udaril od zadaj Doleša

po glavi in ga hudo ranil. Precej časa po dogodku se je pojavila orožniška patrola, ki je odpeljala Klavčiča in napadalca na orožniško postajo, medtem ko je Doleša spravila v bolnišnico. Orožniki so rešili zadevo na način, ki je že 32 let v "preizkušeni" praksi italijanskih oblastev: Napadalca so izpustili, napadeni Klavčič pa bi moral podpisati izjavo, da je žalil orožnike in se jim upiral, ker je odklonil podpis izjave, češ da je bil pijan in da je kalil nočni mir. Značilno je, da je nasilni napadalec Busata svoje dejanje priznal izgovoroma, češ da je Klavčiča in Doleša napadel, ker sta mu očitala nečedna fašistična dejanja. Dan na dan moramo Slovenci prenašati takšne in podobne kirvice, ki pa ne morejo — o tem smo prepričani — trajati brez konca.

Med našim ljudstvom

Standreški igralci so s lepim uspehom ponovili Zupančičevo "Veroniko Deseniško". K razumevanju drame je pripomogla posebna razlaga. Mladina goriških slovenskih vasi je pohitela na izlet v Karinj. Izleta se je udeležilo tudi veliko število mladincev iz slovenske Benečije. V sovedenjski občini in sicer v Zgornji in Spodnji Barci imajo na razpolago samo eno šolsko sobo, kjer mora imeti pouk vseh pet osnovnih šolskih razredov. Lahko si predstavljamo, kakšni so učni uspehi, če pomislimo, da pride za vsak razred dnevnega pouka komaj po dobre tri četrt ure.

V Gorici so umrli: 52-letna zasebnica Marija Medveček, 63-letno gospodinja Marija Kovačič, 81-letna gospodinja Ana Bregant in 50-letni delavec Jožef Strain.

Apelacijsko sodišče v Trstu je oprostilo bivša tržaška partizana Stojana Presla, Danila Petarosa in 6 drugih soobtoženih partizanov, ki so se morali zagovarjati zaradi obtožbe, da so leta 1945 aretirali fašističnega agenta Marija Fabjana in ga na podlagi smrtnih obsodbe vojaškega sodišča usmrtili.

Zbor tržaških pevcev "Milan Matjašič" iz Barkovelj se je vrnil s svoje uspešne turneje po slovenski Koroški, ki je tržaške brate navdušeno sprejela.

V Trstu so odprli razstavo slovenske nižje šole in razstavo slovenske obrtne šole na Opčinah.

V Šklednju je doživela velik uspeh predstava Kreftove komedije "Veledajalec". Priprave za predstavo je vodil avtor in režiser dr. Bratko Kraft.

Zveza slovenske mladine v Italiji pripravlja za avgust izlet naše mladine k Vrbskemu jezeru.

V Podgori so osnovnošolski učenci odprli svojo razstavo, na kateri so učenke razstavljale svoje najlepše veznine, učenci pa različne okrasne predmete.

Na izredni protestni konferenci v Trstu je sprejela Zveza protifašistične mladine resolucijo, ki vsebuje protest zaradi odloka predsednika angloameriške cone STO-ja, ki prepoveduje II. kongres navedene Zveze, in zahteva po preklicu odloka.

PRVI VELIKI BOJ SLOVENSKEGA NARODA

Kermavner Dušan

Ljubljana. — Med zbirkami knjig, ki jih bo letos izdala Sindikalna založba "Delavske enotnosti" je tudi knjiga — spomini na "Prvi velik boj slovenskega naroda". Iz teh spominov ponatiskujemo odlomek o prvi stavki rudarjev trboveljskega revirja, ki se je začela v Zagorju 22. julija, v Trbovljah in Hrastniku pa 23. julija 1889.

Kaj je bilo, kar je vzdignilo na noge zagorske, trboveljske in hrastniške "knape"? Od kod je prišla iskra, ki je vžgala v njih nakopičeno nezadovoljstvo? Dosegel jih je glas o stavki njihovih bratov po delu in življenju, bližnjih rudarjev v gornještajerskih revirjih, kamor je bil že marsikdo od njih šel s trebuhom za kruhom. V premogovnikih okrog Leobna se je začela stavka že 15. julija — teden dni pred stavko v Zagorju. Na glas o leobenjski stavki so se takoj vzdignili rudarji v premogovnikih okoli Köfllacha in Voitsbergu pri nemškem Gradcu. Leobenjske rudarje pa je bila mobilizirala novica o velikanski stavki nemških rudarjev na Westfalskem. Bil je torej velik val delavskega gibanja, ki je pljusnil od bližine Severnega morja pa do bližine Jadranskega morja in na novo vzdramil iz otopelega spanja tudi rudarske množice, ki dotlej niso pokazale še nobene večjega znamenja lastnega hotenja. Novice, ki so tedaj prišle iz Zagorja, Trbovelj, Hrastnika in nekoliko pozneje tudi iz Hude jame in Zabukovce, so bile nezasišana novost.

Ko so prišli v Zagorju v ponedeljek 22. julija ob šestih zjutraj nočni delavci iz jame in bi morala stopiti na delo druga polovica delavcev, dnevna izmena so se vsi skupaj ustavili. Bili so — njih 700 — enega duha, enega srca: nihče ne gre več na delo, dokler Trboveljska premogovna družba, lastnica podzemskih črnih zakladov in gospodarica delovnih rok, ki te zaklade kopljejo in dvigajo na beli dan, ne ustreže zahtevam tistih, ki nimajo drugega, kakor delovne roke, golo življenje ter žene in otroke. Prav tako so storili rudarji v Trbovljah in v Hrastniku (ter delavci v trboveljski cementarni) naslednji dan 23. julija ob desetih zvečer.

Kako so tedaj rudarji živeli. "Slovenski narod" je 26. julija pisal o njihovem položaju tako: "Razmere delavcev niso bile več človeške... Kopači so služili po 80 krajcarjev, drugi delavci po 60 krajcarjev. Delo je trajalo zdržoma po 12 ur, in sicer je vsak delavec teden dni moral delati 12 ur ponoči, drugi teden 12 ur podnevi, kadar se je pa turnus menjaval, je moral delati zdržoma 24 ur. Pri vsem tem pa si je moral od pičle mezde kupovati olje za luč, za kar je potrošil 10 krajcarjev na dan. moral je plačevati odstotke v rudniško skladnico (Bruderlade) tako da mu je od dnevnih mezde 80 ali 60 krajcarjev... preostalo je okoli 60 oziroma 40 krajcarjev. A to še ni vse. Rudniška blagajna ima tudi nekoliko konsumno društvo, pri katerem je vsak delavec moral jemati živež in blago, ki je bilo večinoma preležano in slabo. Ves zaslužek je romal-v konsumno društvo in delavec konec tedna navadno ni dobil ničesar, živel je v največji bedi, čeprav je v premogovnih jamah slednji dan zapravljval svoje življenje. Nevoljo so vzbujale tudi globe, ki so se odmerjale kar po dva goldinarja, in pa to, da so samci sicer morali vplačevati v rudniško skladnico, a niso imeli od tega nobene koristi, nobene pravice... Zahteve delavcev niso pretirane. Oni zahtevajo, da se jim mezda za 20% zviša (po drugih "Narodovih" poročilih za 50 ali 60%), da se jim daje olje za luč, da jim ob nedeljah ne bo treba delati kakor doslej, da so tudi samci deležni dobrot in koristi rudniške skladnice in da smejo živež in blago kupovati tudi drugod, ne pa izključno pri "Konsumnem društvu"... Dne 1. avgusta je dopisnik dodal še: "Zadnje moje poročilo mi je dopolnilo v toliko, da je zagorska in trboveljska raja poleg tega... zavezana tudi še plačevati stan(ovanje), ki je večinoma podoben beznicam, ter si od neznatne svoje dne ne bavljavti tudi dinamit ter drugo strelivo, ki ga uporablja pri delu." — "Slovenec" od 3. avgusta je omenil, da so rudniški pod-

delavci iz Trbovelj in Hrastnika (ter delavci v trboveljski cementarni) naslednji dan 23. julija ob desetih zvečer.

Kako so tedaj rudarji živeli. "Slovenski narod" je 26. julija pisal o njihovem položaju tako: "Razmere delavcev niso bile več človeške... Kopači so služili po 80 krajcarjev, drugi delavci po 60 krajcarjev. Delo je trajalo zdržoma po 12 ur, in sicer je vsak delavec teden dni moral delati 12 ur ponoči, drugi teden 12 ur podnevi, kadar se je pa turnus menjaval, je moral delati zdržoma 24 ur. Pri vsem tem pa si je moral od pičle mezde kupovati olje za luč, za kar je potrošil 10 krajcarjev na dan. moral je plačevati odstotke v rudniško skladnico (Bruderlade) tako da mu je od dnevnih mezde 80 ali 60 krajcarjev... preostalo je okoli 60 oziroma 40 krajcarjev. A to še ni vse. Rudniška blagajna ima tudi nekoliko konsumno društvo, pri katerem je vsak delavec moral jemati živež in blago, ki je bilo večinoma preležano in slabo. Ves zaslužek je romal-v konsumno društvo in delavec konec tedna navadno ni dobil ničesar, živel je v največji bedi, čeprav je v premogovnih jamah slednji dan zapravljval svoje življenje. Nevoljo so vzbujale tudi globe, ki so se odmerjale kar po dva goldinarja, in pa to, da so samci sicer morali vplačevati v rudniško skladnico, a niso imeli od tega nobene koristi, nobene pravice... Zahteve delavcev niso pretirane. Oni zahtevajo, da se jim mezda za 20% zviša (po drugih "Narodovih" poročilih za 50 ali 60%), da se jim daje olje za luč, da jim ob nedeljah ne bo treba delati kakor doslej, da so tudi samci deležni dobrot in koristi rudniške skladnice in da smejo živež in blago kupovati tudi drugod, ne pa izključno pri "Konsumnem društvu"... Dne 1. avgusta je dopisnik dodal še: "Zadnje moje poročilo mi je dopolnilo v toliko, da je zagorska in trboveljska raja poleg tega... zavezana tudi še plačevati stan(ovanje), ki je večinoma podoben beznicam, ter si od neznatne svoje dne ne bavljavti tudi dinamit ter drugo strelivo, ki ga uporablja pri delu." — "Slovenec" od 3. avgusta je omenil, da so rudniški pod-

Tako se je tedaj godilo rudarjem v trboveljskem revirju. Tako je postal trboveljski revir vozil najhujšega družbenega nasprotja na Slovenskem. Tam sta si stala nasproti najmočnejša kapitalistična družba v teh krajih na eni strani in največja množica brezpravnih proletarcev na drugi strani.

Moderni rudniški veleobrat je osredotočil tja odvečne sinove kočarjev in gostačev iz skoraj vseh delov slovenske zemlje ter pritisnil nanje s silnim pritiskom nečloveških ali podčloveških življenjskih pogojev. Nenadoma pa se je upognjen trup tega novega človeka množice zravnal. Namesto sužnja-pobota je naenkrat stal tu nekdo drugi. Postala je in obrisu postava novega kladivarja-borca za preobrazbo družbenega stanja. Hlapec Jernej je jel terjati svojo pravico!

In godilo se mu je, kakor se godi hlapcu Jerneju, dokler je — hlapec. (Del. enotnost)

ZASTOPNIKI LISTA PROSVETE

so vsi društveni tajniki in tajnice in člani, ki jih društva izvolijo v ta svrhe.

- Naši nastavljeni lokalni in poveljni zastopniki se določene okraje so:
- Louis Barbarich, za Milwaukee, Wis. in okolice.
- Anton Jankovich, za Cleveland, Ohio in okolice.
- Frank Klun in Chisholm, Minn. za Chisholm in okolice.
- Frank Cvetan in The Hill, Pa. za srednje-zvezno Penna.
- Anton Zornik in Herminia, Pa. za vso zapadno Pennsylvanijo.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član ali naročnik sam pošlje svoje naročnino direktno listu

POD SVOBODNIM SOLNCEM

POVEST DAVNIH DEDOV
Spisal F. S. Finžgar

(Nadaljevanje)

Ustavil se je pri samotnem drevesu, ki ga je polomil čez cesto vihar. Zlezal je v njegove veje in sedel, da se za trenotek oddahne. Njegovo oko je iskalo griča. Bil je že bliže, vendar je bila ravnina še kakor morje med njim in onim hribovcem. Ali pogum mu ni upadel. Njegove oči so se svetile kakor sokolu in predrl bi rad s pogledom grič in zazrl široko reko in za njo Hilbudijev tabor.

Kar nenadoma se zabliski nekaj pod gričem. Kakor bi svetel plamen švignil—in hitro ugasnil. Iztok se vzpne skozi veje, zasenci z roko oči in gleda v daljavo.

Zabliskalo se je vnoč, in zopet in zopet. Ni dolgo gledal, da je natančno razločil tri jezdece, ki so jahali v smeri proti njemu. Lesketali so se oklepi, svetile čelade.

Iztok je zažvižgal, kakor ptica ujeda, da je opozoril tovariša na nevarnost. Odzvala sta se mu. Pomudil se je še nekoliko v gostih vejah, jezdec so se v hitrem diru gnali proti njemu. Sreče mu je prvi trenotek vzplalo. Za pasom je imel samo kratak nož in pomislil je, kako ga razsekajo Bizantinci, če ga dobe. Dobro, da je trava upognjena, da ne zapazijo zlepa njegovega sledu. Legel je na trebuh in se kakor kača plazil po tleh proti gostemu robidovju. Veliko nizko grmovje je ležalo sredi stepe, kakor zaplata. Zavrnil se je po vseh štirih v sredo grmovja. Do tja s konjem ne pride nihče.

Sreče mu je tolklo hrepenja in čakanja. Zamislil se je že, da morda ugledajo njegovo sled, da razjahajo in ga počisoče v skrivališču. Segel je po nož za pas in natančno preudaril, kako plane nad prvega in mu zarine rezilo v goltanec—druga dva se preplašita—v tem pa bo on že pri konjih, enega zasede v skoku in odvihra preko stepe. Tako se je vživljal v to misel, da je vzboknil hrbet, kakor mačka in hrepenče čakal plena.

Kopita se se že čula. Zamolklo so donela po suhi ravnini. Vedno bliže so prihajali.—So že tu! Iztok je videl skozi malo liso v grmovju blestečo opravo, zahrepenelo se mu je po boju, in komaj komaj da se ni dvignil in zakričal nanje.

Jezdci so pa v lahnm diru šli mimo njega. Čul je pogovor, razumel ime Hilbudij—sicer ni razumel ničesar, ker so govorili grški jezik. Počasi so se oddaljevali udarci kopit. Iztok se je dvigal v grmu, oprežno in brezslušno tako dolgo, da je prirastla njegova kodrasta glava na vrhu skozi grm, kakor bi se dvignila solnčnica in se ozrla za odhajajočim bleskom konjenikov. "Če zavijejo v hrib in dobe naše konje!"

Te misli se je prestrašil. Kakor kip je stal sredi grma in ni se mu rodila pametna misel. Ali polagoma se je umiril. Konjeniki so krenili na desno k potoku. Napojili so konje, prebredli vodo in se počasi spustili v klanec na drugem kraju vode.—Iztok se ni ganil, dokler niso izginili v goščo.

Lahko bi pozval sedaj tovariša, da se vrnejo do konj in gredo naglo domov povedat, da bizantinska vojska ni daleč. Toda Iztoka je gnalo naprej. Morda za onim hribovcem tabori Hilbudij! Preštel bo njegove vrste—vrnil se in naznanil važno vest o vojski.

Vil se je kakor mačka in gnal dalje po največji travi, se skrival za grmičevje, se plazil po vseh štirih, pa zopet ležal, kadar je bil dosti v zavetju.

Solnce je tonilo, ko je stal pred gričem—zmučen in truden, da so se mu tresle mišice na stegnih.

Če sta tovariša prišla? Zaskoval je. Oglasilo se je prav blizu na desni in levi isto skovikanje.

V kratkem jih je združila temna loza. Plezali so brezslušno po strmi rebri in, preden je še izginilo solnce, so bili na vrhu griča. Poslušajo.

Vse tiho. Nekaj ptičev se je splašilo z vej, daleč nekje je zakruncal divji prašič.

Vležejo se na zemljo in nastavijo uho na prst. "Topot! Topot! Kopita!"

Vsi hkrati so to izgovorili.

Iztok se dvigne in spleza na drevo. "Donava!"

Vzkliknil je skoro glasno.

Pred seboj je videl prostrano ravnino. Oklepal jo je v solncu žareč okvir—široka reka. Tam za tem ognjenim okvirom, prav na mestu, kjer je ležala čez vodo dolgo potegnjena črna proga—most—se je dvigal iz temne lise dim.

"Tabor vidim!"

Tovariša sta se razveselila; kakor divja mačka sta se oglasila in začudila.

Iztok se je oziral, odkod klopotanje kopit. Še enkrat so se vneli solnčni žarki in žareča ploškev je izginila. Prav takrat je tudi Iztok zapazil troje lučk, ki so se bližale hribu. V silnem skoku so se vračali jezdeci—poizvedovalci—in drevili krog hriba v ravnino, da čim prej dospo v tabor.

Iztok se je vesel in srečen splazil z drevesa. "Če so konjeniki ovohali naša gradišče?" "Strašno tirajo konje! Važna poročila neso. Vrnimo se!"

"Počakajmo še in odpočijmo se nekoliko! Mesec vzide, Rado nam privede naproti konje—morda še kaj čujemo in vidimo."

Mladci so legli na mah, ugriznili v kose ovčjega sira, si poiskali sladkih korenin in govornili tiho junaške besede.

Mrak je legal hipoma na zemljo. Na vzhodu se je dvigal mesec, še ves blede. Njegovo prepalo lice se je še balo sončnih žarkov, ki so po nebu v rdečih plamenih jemali slovo. Topot konj je že zdavnaj obmolknil.

"Pojdimo! Vrnimo se! Svarun je naročil, da se vrnemo vsi z nočjo," sta silila mladca.

Iztok pa ni hotel. Z mladeniško svojeglavnostjo se je veselil, da zapoveduje—privrkat v življenju. Zato se ni zmenil za očetovo naročilo. Hrepenel je po slavi in še važnejših novic bi rad prinesel Slovenom v tabor.

"Ne gremo š! Če pride kmalu Rado s konji, počakate me, jaz pa pojezdim za onimi tremi prav do mosta."

Tovariša sta osupnila.

"Pomislil, Bizantince straži most! Ujamejo te..."

Iztok se je zasmejal naglas, da sta se tovariša plašno ozrla naokrog.

"Morana naj ti prizanesi! Iztok, ne tvegaj! Stribog naj popihne in zanese tvoj prešerni smeh Hilbudiju na uho! Besi naj dvignejo volkodlake v šumi, pa nam zaskočijo pot in nas zvodijo!"

Tovariši, ki je tako govoril, je segel nehoti z roko za vrat, kamor mu je obesila mati tri mogočne merjasceve čekane, da ga čuvajo pred uroki in besi.

Iztok je prevalil vzrak in na licu je obsevala medla mesečina smeh—poln dvoma. "Morana"—besi—volkodlaci!—so šepetale ustnice. Da bi mu ti mogli škodovati? Vera očevca... pa vendar... zakaj se jih ne boji Hilbudij? ... Oči je zaklopil, na čelo si je položil sklenjene roke in molil z vročim vzdihom k Svetovitu, naj ga potolaži on, ki hkrati zre na vse štiri vetrove, ki vidi v temni noči, ki gleda v jasno solnce, pa se mu ne skalijo oči...

"Tetra-tra-tra!"

Vsi trije planejo kvišku. Vnoč: "Tri-tra-tri-tra..." Oddalec so se čule trombe.

(Dalje prihodnjič)

Tisoč in en dan

PREŽIHOV VORANC

Kadar me prijatelji vidijo v Ljubljani, me zmerom napadajo: "Ti, kaj pa ti? Nič ne delaš. Nikamor ne greš, zavlekel si se v tiste planine in čepiš tam kakor jazbec. Mi drugi pa garamo, da se nam moti. Služba, propaganda, potem umetnosti, ki je tudi — ne zanemarjamo. Tako ne sme več dalje."

Nihče mi hoče verjeti, da sem bolan.

"Kar siješ od zdravja, primojduš. Živiš kakor kulak. Kaj pa ljudska oblast, dragi prijatelj Voranc?"

Tem mojim prijateljem bi jaz iz srea privoščil, da bi prišli en dan živeti na Prežihov vrh, taktat, ko bi se jaz recimo prestavil v Ljubljano. Prežihov vrh je lep kraj, gozdovi, črničevci, ki po sami smoli diši, razgledi na Jamnico, na Karavanke. Tu ni agitpropa, ni nobenih izvršnih odborov, ni prireditev, ki skrbe za vsakodnevno vključitev v delo in zato, da se človek pod ljudsko oblastjo ne usmradi.

Vendar pa je tudi na Prežihov-

vem vrhu neki dnevni red, ki se začne že ob prvi jutranji zarji in se končuje navadno šele pozno zvečer, ko se sonce že pogreza v podjunske nižave.

Dovolite mi, dragi prijatelji, da vam en tak dan opišem, en sam dan, ki je podoben vsem drugim.

Pri Prežihu vstajamo poletni čas navadno zgodaj. Vigredni čas je temu kriva setvena komisija na KLO, ki sitnari zaradi krompirja, koruze in žita. Uršlja gorja je že vsa ožarjena od sončnih žarkov, medtem ko so globlje še pokrite s sencami. Počasi se prelica jutro v lep, razkošen dan. Ko stopim pred hišo, zagledam na klopi pod lipo postarega, a še krepkega moža. Torej se je že tako zgodaj pričelo.

"Dobro jutro," vreči mož in pride bliže. "Ali me še poznate?"

Mislil, da ga ne poznam več, toda v tem hipu se mi zabliska. "Dobro jutro, Blatnik. Kaj pa bi tako zgodaj?"

Videl ga nisem več kakor dvajset let.

Možu se razširi obraz. Še ga poznajo ljudje, ki ga celo večnost niso videli. Sedaj je star

skoraj osemdeset let in navzlic temu ga poznajo.

Blatnik je bil v svoji mladosti hlapec in najemnik kakor moj oče. Potem je kupil grunt v soseski občini in smo izgubili stike. Pozneje sem ga le redkokdaj videl. Bajje je začel barantati z lesom in je obogatel. Kdo ve, kaj ga je prineslo tako zgodaj k meni. Kakor je podoba vstajajo pri Blatniku še bolj zgodaj kakor pri Prežihu.

Sedla sva k mizi. Črničevci se pije tudi ob taki zgodnji uri ker je to prav za prav medicina. Nato izsuje mož svoje težave.

"Veste ta agrarna reforma na Prevaljah. Tri grunte imam, Blatnikovo, Sečnjakovo in Sternjakovo. Vsega skupaj menda okoli 130 ha. Tu je posestni list. Sedaj so mi pa nekaj vzeli. Ti isti svet, ki sem ga bil kupil od Lesnika."

"Koliko so vam pa vzeli?"

"Šest joh so mi odtgali. To kar sem mislil dati najmlajši hčerki za doto. Kaj je zdaj stori?"

"Od 130 ha so nam vzeli šest joh, to je štiri hektarje. Oče, kar tiho bodite, jaz bi vam zel

gotovo veliko več. Saj imate mnogo preveč in gotovo ne boste mogli obdelati."

Mož se skrči kakor jež in se brani dalje:

"Do zdaj smo vedno vse obdelali. In potem so otroci tukaj. Hčerka je že dvajset let gospodinja na Sečnjakovem, sin pa gospodari na Sternjakovem. Saj tisti svet, ki so mi ga vzeli, ni veliko vreden, ker je skoraj samo plazovje, toda vzeli so mi, meni... Otrokom bi rad izročil."

"Zakaj pa jim že prej niste izročili, pa bi se že davno lahko izognili tem sitnostim z agrarno reformo. Sedaj ste pa še vi posestnik. In tistih šest joh plazovja!"

Mož mi noče odgovoriti na vprašanje, zakaj ni že davno razdelil premoženja med otroke — sedaj ima že skoraj osemdeset let — temveč reče:

"Vi ste poslanec našega okraja. Ali bi se dala napraviti kakšna pritožba?"

Dopovedujem mu, da se pri tako velikem posestvu ne da delati pritožbe. Razlagam mu, kaj je agrarna reforma. Ko pridem do ljudske oblasti, skoči mož na noge.

"Tudi jaz sem za ljudsko oblast. Pri nas smo tri leta imeli partizane v hiši. Vozili smo tako dobro, da nas Nemci niso odkrili."

Oči se mu svetijo kakor jabeču, temu Blatniku. Pripoveduje mi razne zgodbe iz okupacijskih let in pri tem zaživi. Moj črničevci plačuje pri tem ceho.

Zmeniva se, kakor je potrebno: Pritožbe Blatnik ne bo delal. Posvesta bo izročil svojim otrokom, naj se mladina ukvarja in bori s težavami sedanjega časa. Ko mož odhaja, pravi:

"Skoda, da nisem mlad. To bi se dalo živeti. V moji mladosti pa je bilo hudo. Pa zdravi ostanite!"

Vigredno sonce je medtem prodrlo s svojimi žarki skozi cvečiče sadovnjak. Bogata rosa se iskri na vejevju in po trati. Ptice pojo, kot da bi znorele.

Ena ura je sicer šla, toda če začnem zdaj pisati, bom že nekaj napravil. Toda komaj se usedem, me že spet kličejo.

"Kaj pa je?"

"Ven pridi!"

Zunaj zagledam Potočnikovega bajtarja iz Dobrij. Kaj pa je le tega prineslo tako zgodaj? Ko me mož zagleda, mi pravi:

"Ne zamerite, tovariši. Prišel sem tako zgodaj zato, da bi vas našel doma."

Možakarja tudi že dvajset let nisem videl.

"Kaj pa se je zgodilo, prijatelj?"

"Posojilo bi rad in sem prišel k vam po nasvet." Potem mi začne razlagati tisto zadevo s posojilom. To traja četr ure, da si mi je nekaj jasno, za kaj gre. Poznam njegovo bajto in njegove težave.

"Počakajte, prišli ste daleč. Tukaj imam ravnokar neko žegnano vodo pri rokah," ga skušam prekiniti. To se mi tudi posreči.

Mož mora izplačati neko dediščino. Razen tega se mu je podrl pozimi hlev. Mora se zadolžiti. Bajta je zanič, strmina prava kazen božja.

"Jaz bi vse to na kol obesil. Saj se ne izplača živeti v tistem bregu," mu pravim.

"Tudi jaz bi to storil, če bi bil mlajši. Enkrat so me vrgli iz tovarne, potem sem ostal bajtar. Sedaj sem prestar."

"Kaj pa obnovitvena zadruga? Tja pristopite, pa bo laže šlo."

Potem razpravlja o obnovitveni zadrugi. O teh stvareh moj znanec ni dobro poučen.

Zopet je ena ura pri vragu, ko se mož poslovil. Sedaj je zadnji čas, da se lotim dela, zakaj dopoldansko delo veliko več izkaja kakor popoldansko. Ne sedim niti četr ure pri mizi, ko me zunaj spet kličejo. Toda zdaj s čisto spremenjenim glasom. Kaj je neki zopet zdaj?

Pred hišo zagledam kakih trideset deklet, ki stojijo in me gledajo. Komaj odkrijem med njimi bradatega moža, ki mi razlaga:

"Gospodarska šola smo iz Maribora. Napravili smo izlet v Kotlje in hočemo videti tudi Prežihov vrh. Oprostite, tovariši."

Kakšne šole neki vse imamo v naši novi Jugoslaviji? Ko bi šlo za gospodinjstvo šolo, bi človek razumel, toda dekleta in gospodarska šola, ta je prehuda.

Dekleta so brhka, jutro okrog hiše je dobilo nov, svetel obraz. Treba je z njim govoriti. Vse hoče vedeti ta mladina, ki je vstala že ob treh, ob štirih zjutraj. Kje so se godili "Samorastniki", kje "Jamnica", kje "Stari grad". S črničevcem tukaj ne moremo nič opraviti, zato je treba iti po most. Tudi moštu sadjevju ni kaj reči. Nekaj grč izgine, ko da bi trenil. Dekleta zapoje, potem se pa love — vse je tako prisrčno.

"Junija gremo v Šamac," mi kličejo dekleta med odhodom. In spet ostanem sam.

Zopet je šla ena ura, toda te ure mi ni žal. Bilo je, ko da bi kdo pri nas luč vžgal.

Pes že zopet laja. Že spet nosi hudir nekoga k hiši. In res, v veži že sprašuje nekdo:

"Ali je poslanec doma?"

"To je ženski glas. Žena me takoj izda: "Je doma, kar naprej," namesto da bi rekla, da me ni doma in da me nikoli ne bo.

Zagledam žensko, ki še ni stara; ko prihaja bliže, vidim, da šepa. Ne poznam je.

"Noge nimam že deset let. Sedaj se mi pokvarila proteza in skoraj ne morem hoditi. Hudo je, ker sem za dekle. Prišla sem k vam, da bi mi pomagali do nove proteze."

Ubogi ženski se pozna, da je že veliko stala, preden je prišla do nas. To so vendar tako enostavne stvari v naši ljudski državi. Zakaj so potem socialni odseki pri vsakem upravnem odбору. Ljudje tega ne vedo, če pa vedo, pa še nimajo zaupanja v te reči.

Nato se je z ženo treba pogovoriti še o raznih drugih rečeh, ki so koristne, ki ti pa vzamejo skoraj uro časa. Je že tako.

(Konec prihodnjič)

Kaj pa obnovitvena zadruga? Tja pristopite, pa bo laže šlo."

Potem razpravlja o obnovitveni zadrugi. O teh stvareh moj znanec ni dobro poučen.

Zopet je ena ura pri vragu, ko se mož poslovil. Sedaj je zadnji čas, da se lotim dela, zakaj dopoldansko delo veliko več izkaja kakor popoldansko. Ne sedim niti četr ure pri mizi, ko me zunaj spet kličejo. Toda zdaj s čisto spremenjenim glasom. Kaj je neki zopet zdaj?

Pred hišo zagledam kakih trideset deklet, ki stojijo in me gledajo. Komaj odkrijem med njimi bradatega moža, ki mi razlaga:

"Gospodarska šola smo iz Maribora. Napravili smo izlet v Kotlje in hočemo videti tudi Prežihov vrh. Oprostite, tovariši."

Kakšne šole neki vse imamo v naši novi Jugoslaviji? Ko bi šlo za gospodinjstvo šolo, bi človek razumel, toda dekleta in gospodarska šola, ta je prehuda.

Dekleta so brhka, jutro okrog hiše je dobilo nov, svetel obraz. Treba je z njim govoriti. Vse hoče vedeti ta mladina, ki je vstala že ob treh, ob štirih zjutraj. Kje so se godili "Samorastniki", kje "Jamnica", kje "Stari grad". S črničevcem tukaj ne moremo nič opraviti, zato je treba iti po most. Tudi moštu sadjevju ni kaj reči. Nekaj grč izgine, ko da bi trenil. Dekleta zapoje, potem se pa love — vse je tako prisrčno.

"Junija gremo v Šamac," mi kličejo dekleta med odhodom. In spet ostanem sam.

Zopet je šla ena ura, toda te ure mi ni žal. Bilo je, ko da bi kdo pri nas luč vžgal.

Pes že zopet laja. Že spet nosi hudir nekoga k hiši. In res, v veži že sprašuje nekdo:

"Ali je poslanec doma?"

"To je ženski glas. Žena me takoj izda: "Je doma, kar naprej," namesto da bi rekla, da me ni doma in da me nikoli ne bo.

Zagledam žensko, ki še ni stara; ko prihaja bliže, vidim, da šepa. Ne poznam je.

"Noge nimam že deset let. Sedaj se mi pokvarila proteza in skoraj ne morem hoditi. Hudo je, ker sem za dekle. Prišla sem k vam, da bi mi pomagali do nove proteze."

Ubogi ženski se pozna, da je že veliko stala, preden je prišla do nas. To so vendar tako enostavne stvari v naši ljudski državi. Zakaj so potem socialni odseki pri vsakem upravnem odбору. Ljudje tega ne vedo, če pa vedo, pa še nimajo zaupanja v te reči.

Nato se je z ženo treba pogovoriti še o raznih drugih rečeh, ki so koristne, ki ti pa vzamejo skoraj uro časa. Je že tako.

(Konec prihodnjič)

Kapitulacija Von Lehra in njegove vojske

(Nadaljevanje s 3. strani.)

njegove čete na razpolago. Ko sem ga vprašal, kakšna je ta "večja količina orožja", za katero se je odločil, da nam jo izroči, je dal besedo svojemu načelniku štaba, starejšemu generalu, visoke rasti z zravnanim pruskim nastopom. Ta general (njegovega imena se ne spominjam) je povedal, da bodo odredili, da se bo vse rezervno orožje in del tega, ki se nahaja pri posameznih vojaki, dalo nam na razpolago. Zaradi vzdrževanja reda pa je treba, da vsak deseti vojak obdrži puško, vsi podoficirji pištole, oficirji pa svoje posebno orožje. Poleg tega namestavljajo za prevoz hrane zadržati potrebno število kamionov in na vsak kilometer v koloni tudi po en tank ali oklopni avtomobil. To svojo "zahtevo" je utemeljeval s potrebo štaba, da se omogoči neovirano poveljevanje in vzdrži disciplina. Po njihovih obrazložitvah sem postavil Lehru nekaj vprašanj, in sicer: Če mu je znan podpis brezpogojne kapitulacije nemške vojske, kaj vsebuje akt o kapitulaciji, če spoštuje ta akt in če ga spoštuje, kakšen namen imajo taki razgovori in postavljene zahteve z njegove strani, da še naprej obstajajo njegovi štabi, da zadržijo precejšen del orožja, prevoznih in drugih sredstev. Razgovorjati se je zato moglo samo o popolni kapitulaciji in izročitvi vsega orožja in opreme in to tukaj — na ozemlju, kjer se čete nahajajo. Lehr se je izogibal neposrednih odgovorov na ta vprašanja in utemeljeval svoje predloge s tem, da je ozemlje, na katerem so njegove čete, majhno in da zaradi tega ne more odločiti vsega orožja in opreme. Poleg tega ne more jamčiti, da bodo vsi njegovi štabi izvršili njegovo ukaz, da naj odložijo orožje in da utegne priti do resnih posledic.

Vse je že kazalo, da naši razgovori ne bodo privedli do uspehov. Jaz sam nisem imel točnih podatkov, kje vse so v tem trenutku naše jedinice, oziroma ali so že zaprle mejo pri Dravogradu, Preveljah in Guštanju. Zaradi tega sem vztrajal, da se gibanje čet ustavi, Lehr pa, da odide z menoj v štab IV. operativne cone, ki je bil v Topolšiči pri Šoštanju. Po dolgem omahovanju in posvetovanju s svojim štabom je pristal, da gre z menoj, toda ne sam, ampak z vsem svojim spremstvom, ki je bilo okoli njega. V moji navzočnosti je odredil, da se premik čet ustavi.

Vsa pot do Šoštanja je bila polna motornih vozil, voz, topov, tankov itd. Spomnil sem se, kako je leta 1941 ta vojaški stroj prišel v našo državo in kako je takrat izgledalo, da se tem silam ne bo moglo upreti. Toda kljub temu je bila ta sila uničena na vsem ozemlju Jugoslavije v štirih letih z našo slabo oborožitvijo. Sedaj se je vse to spremenilo v navadno drhal, ki se sra-

motno in bojazljivo umika, da ušla kazni za svoje zločine. V tem so posebno prednjačili Čerčeki, ustaši, Čerkezi in ostale bande, ki so se nahajale v dolgi koloni. Strah pred kaznijo je bil še posebno velik pri Čerkezih, ki so vzdolž vse poti zaustavljali Lehra in mu objavljal, da so pripravljani na vse žrtve, samo da jih ne izroči partizanom ali Rusom. Vsi, ki so pristopali, pa tudi Lehr, so pozdravljali s "Heil Hitler".

Zaradi porušenih in prenapoljenih čest se morali deli prehoditi peš. Velik del zaščite ki je spremljala Lehra na kamionih in oklopem avtomobilu, je obšla na cesti. Lehr in njegovi generali so se obnašali skrajno bojazljivo. Niti za nutek se niso odstranili od mene. Ves čas so me opozarjali, da ne bi slučajno zašli in padli v zasedo. Poudarjali so, da niso navajeni potovati peš brez močnega spremstva in še to silno naše gozdove.

Okrog 17. ure popoldne smo prispeli v Topolšičo, kjer je bil štab IV. operativne cone. V štabu smo našli komisarja cone podpolkovnika Haceta Matevca in načelnika štaba majorja Pera Brajoviča, katerima sem izročil Lehra z njegovim štabom.

Lehr in njegovi generali so tudi sedaj vztrajali pri svojih zahtevah, da jim dovolimo umik iz Jugoslavije. Tu so sedaj govorili že bolj odkrito. Z izgovorom, da je akt o kapitulaciji podpisan od predstavnikov Rdeče armade, Angležev in Amerikancev, so si prizadevali, da bi svoje čete izročili Angloamerikancem. Toda pozabili so, da so vsi prehodili iz Jugoslavije že zaprti. Naše brigade so medtem osvobodile Velikovec, Celovec ter zaprle mejo pri Dravogradu in Guštanju. Zato so od Lehra zahtevali, da njegove trupe brezpogojno kapitulirajo in predajo vse orožje. Lehr je moral kapitulirati. Načrt, da bi se prebili do avstrijske meje in povlekli svoje čete iz Jugoslavije, se mu ni posrečil. Del njegovih čet se je vztrajno prizadeval, da bi se prebili, toda v kratki borbi v Guštanju je bil tudi ta del prisiljen kapitulirati.

Do 15. maja 1945 so bile v glavnem vse te čete razorožene. Njihov komandant, generalni polkovnik von Lehr, ki je medtem poskušal predati se Angloamerikancem, je bil odpeljan brez vojske